

KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉS, KÖNYVTÁRÉPÜLET

Könyvtárépítés, -berendezés

03/081

KOBIERSKA-MACIUSZKO, Ewa: Budownictwo biblioteczne a potrzeby czytelników niepełnosprawnych = Poradnik Bibl. 2002. 7/8.no. 3-7.p.

Könyvtárépítéssel és a rokkant olvasók szükségletei

Könyvtárépítés, berendezés; Testi fogyatékos olvasó

Lengyelországban a lakosság 13%-a fizikai, pszichikai és értelmi szempontból hátrányos helyzetű. Pozitív diszkriminálásukról a Szejm 1997-ben fogadott el törvényt. A mozgáskorlátozottak érdekében már 1994-től létezik miniszteri utasítás, amely a közhasznú épületek tervezésében-építésében alkalmazandó normatívákat tartalmaz, hogy a „járószékes emberek” ezeket az épületeket fel tudják keresni.

Az „etalon” e tekintetben a járószék mérete, illetve annak mozgásformáit lehetővé tevő térbiztosítás. Sajnos, e törvény eddig nagyrészt „írott malaszt” maradt.

Cikkünk szerzője a mozgáskorlátozottak járószékel történő könyvtárlátogatásokhoz szükséges tér méretekkel foglalkozik az angol Disability Discrimination Act és az Americans with Disabilities Act

normatíváiból kiindulva, s méretfeltüntető illusztrációkkal egészítve ki szöveges megfogalmazásait.

Konkrétan a következő övezetek méreteivel ismeret meg bennünket:

1. A be- és kijárat, valamint az ellenőrzés. Ezen belül: legalább egy lépcső nélkül megközelíthető kapu (min. 150 cm-nyi szélesség), 6%-osnál nem meredekebb rámpa, ha nincs mód az utcaszintről való megközelítésre (a kapu előtt legalább 150x150 cm-es vízszintes felülettel), legalább 3,5 m-es parkolóhelyek a bejáratához közelebb, min. 90-cm nyílású ellenőrzőpont, előtte a járószék fordulásához szükséges térrel (150x150 cm).
2. A polc- és katalógusövezet. A két polc közötti távolságnak – 71 cm széles járószék esetén – min. 91.5 cm-nek kell lennie, de az optimális folyosószélesség 106,5 cm, a polcmagasság ne legyen több mint 130 cm. Két katalógusszekrény között 160 cm távolság szükséges 120 cm-nyi katalógusmagassággal számolva.
3. Az olvasóhelyek 5%-a szolgáljon a mozgáskorlátozottak számára. Az asztalok méretei legyenek: 76 cm magasság; min. 60x90, max. 70x120 cm asztallap. Végül a mosdó (151x213 cm) és a liftek méretei, valamint kapcsoló-magasságok (120 cm) kerülnek rögzítésre.

(Futala Tibor)

03/082

POWELL, Mark: Designing library space to facilitate learning. A review of the UK higher education sector = Libri. 52.vol. 2002. 2.no. 110-120.p. Bibliogr.

Könyvtári terek megtervezése a tanulási tevékenység elősegítése érdekében. Helyzetkép a brit felsőoktatási szektorról

Berendezés; Könyvtáráépület -felsőoktatási; Oktatás információellátása; Szolgáltatások

A felsőoktatás a tanítástól a tanulás irányába mozdul, a tanulás pedig egyre inkább forrás-használton, együttműködésen, csoportmunkán alapuló tevékenységgé válik, s e tevékenység fő színtere a könyvtár. A digitális írástudás a felsőoktatásban már természetes, így a hallgatók olyan könyvtárt (és könyvtárost) igényelnek, ami (aki) képes az információhoz való hozzáférés biztosítására és az információhasználat elősegítésére. A hallgató egy elektronikus dokumentumot (pl. cikket) a képernyőn olvasni és annotálni, a hipertext hivatkozásokat követni, kinyomtatni és/vagy elmenteni, másolni és egy másik dokumentumba illeszteni, másoknak elküldeni, megvitatni akarhat. A modern felsőoktatási könyvtár tehát – többek között – elektronikus hozzáférést biztosít az információkhoz; szolgáltatásaival támogatja a dokumentumok elérését és azok hatékony felhasználását: rugalmas fizikai teret nyújt a hallgatóknak az egyéni, a kiscsoportos és a tantermi jellegű tanuláshoz, demonstrációs lehetőségekkel; szervezeti struktúrája képes a funkciók és a szolgáltatások koordinálására.

A könyvtártervezési szakirodalom ma leginkább a rugalmasság, vagy alkalmazkodóképesség követelményét hangsúlyozza, mely tulajdonságokhoz tartozik például a minél kevesebb állandó közfal; a különböző tevékenység-zónák polcozással, bútorzattal vagy – egyre gyakrabban – üvegfalakkal való elkülönítése; az olvasóhelyek ellátása elektromos és hálózati csatlakozási lehetőséggel; a teljes épület raktári teherbírásának biztosítása.

A közeljövő könyvtárának – mint a tanulás helyszínének – figyelembe kell vennie, hogy

- a tanulás egyre inkább közösségi tevékenység, szükség van tehát a csoportos tanulásra alkalmas asztalokra, ill. szobákra, az információtechnológiai eszközökhöz való elosztott hozzáféréssel és bemutatási lehetőségekkel;
- a tanulóknak különböző igényei vannak, így szükség van a csendes, „privát” területekre és a forgalmas „társasági” helyszínekre is;
- a technológia gyorsan fejlődik, szükség van a csoportos és egyéni folyamatos képzési továbbképzési lehetőségekre.

A könyvtár változó szerepét a hibrid könyvtár alábbi fő jellemzői mutatják: számítógépes munkahelyek; tevékenységi zónák; oktatótermek; több és jobban elhelyezett szolgáltatási pont; vezetékes, azaz számítógépes és elektromos hálózati csatlakozási lehetőséggel ellátott olvasó-(tanuló)helyek; változatos tanulóhelyek; „társasági” terek. Mindezek gyakorlati megvalósítása az anyagi lehetőségektől, illetve a könyvtárnak az elvi kívánalmak és az egyetem lehetőségei közötti kompromisszum-teremtő képességétől függ.

A hibrid könyvtárnak többfunkciós lehetőségeket kell nyújtania. Az oktatás, tanulás változó módszereinek következtében a tanulás folyamatának fontos összetevője a csoportos tevékenység és a megbeszélések, így a könyvtár zajosabb helyé válik, ugyanakkor meg kell maradniuk az egyéni elmélyülés nyugalmas helyeinek is. A helyzetet bonyolítja, hogy egyes egyetemi könyvtárak az alsóbb évek kiszolgálására törekszenek, míg mások a végzősök, doktorandusok, kutatók igényeit tekintik elsődlegesnek; az előbbieket a csoportos munkát, az utóbbiak az egyéni tevékenységet részesítik előnyben.

A hallgató-centrikus könyvtár – a szakirodalom szerint – két minőségi jellemzővel bír: flexibilis (rugalmasan átalakítható az olvasók változó igényeinek megfelelően) és változatos (a tanulás különbö-

ző formáihoz a különböző terek egész családját nyújtja).

A hibrid könyvtárnak a nagy könyv- és periodikum-gyűjteményhez való azonnali hozzáférés biztosításán túl a következő tulajdonságokkal is rendelkeznie kell:

- csoportos tanulási helyek (akár külön szobák, akár zónák), info-kommunikációs technológiai eszközökkel;
- változatos terek az egyéni és csoportos tanulás-hoz, a megbeszélésekhez és a „lazább” együttlét-hez;
- képzési lehetőségek és segítségnyújtó helyek a rendszerek, szolgáltatások, technikai eszközök bemutatására;
- számítógépes munkaállomások és vezetékes olvasóhelyek.

A felsőoktatási könyvtár a tanulás egyik legfontosabb színterévé válik, ennek megfelelően a tanulás minden formáját támogatnia kell. A pedagógiai és a technológia fejlődés folytatódik, a felsőoktatási könyvtárak tervezése nem maradhat le sem az olvasók igényei, sem az oktatási-tanulási gyakorlat változásai mögött.

(Mohor Jenő)

03/083

VERHO, Seppo: 3 uutta kirjastotaloa = Kirjastolehti. 95.vuo. 2002. 7.no. 8-11.p.

Új közművelődési könyvtárápületek Finnországban (fotóillusztrációkkal)

Könyvtárápület -közművelődési

Vantaa

Pakkala városrész: a Kartonokoski lakótelep köz- és iskolai könyvtára (3000 lakos)

- Alapterület
könyvtár: 396 m²
oktatási központ: 220 m² (tanítási időben az iskola használatában, egyébként nyilvános)
- Olvasóhelyek száma: 55

- Olvasói terminál: 23
- Vieremä** (4000 lakos)
- Alapterület: 612 m²
- Olvasóhelyek száma: 24
- Olvasói terminál: 7
- Építési költség: 1,4 millió Euro

Hyvinkää (40 ezer lakos)

(Bővítés és teljes felújítás)

- Bővítés: 850 m²
- Felújított alapterület: 1688 m²
- Olvasóhely: 80
- Olvasói terminál: 18 plusz katalógus-terminálok
- Összköltség: 3,7 millió Euro

(Sz. Nagy Lajos)

Számítógépes könyvtári rendszerek

03/084

FRANCIS, Simon: Implementing the VTLS library management system at Tomsk State University Library: impact on management = Program. 36.vol. 2002. 3.no. 166-175.p. Bibliogr.

A VTLS könyvtári rendszer bevezetése a tomszki állami egyetemi könyvtárban EU-támogatással

Egyetemi könyvtár; Fejlesztési terv; Integrált gépi rendszer; Támogatás -más országnak

Az EU könyvtárkorszerűsítési projektje, a TEMPUS-TACIS program keretében bevezették a tomszki egyetemi könyvtárban (Szibéria) a VTLS könyvtári rendszert. A cikk a telepítés vezetési vonatkozásait tárgyalja. Az esettanulmány ismerteti a projekttel kapcsolatos változásokat, közöttük az orosz egyetemi könyvtárak gyakorlatában első stratégiai fejlesztési terv elkészítését, valamint a könyvtárosok hozzáállásában bekövetkezett jelentős változásokat. Példákkal illusztrálja, hogy az első, teljes mértékben nyugati, minden modullal felszerelt könyvtári

rendszer telepítése milyen hatással volt a könyvtár szervezetére és működésére.

(Autoref.)

Elektronikus könyvtár

03/085

GALLUZZI, Paolo: LA Biblioteca Digitale „Ibrida” = Accad. Bibl.Ital. 69.a. 2001. 1-2.no. 107-116.p.

A „hibrid” digitális könyvtár

Digitalizálás; Elektronikus könyvtár

Úgy tűnik, hogy a digitális könyvtár jellemzői nehezen vezethetők le a hagyományos könyvtár lényegi paramétereiből és paradigmáiból. A digitális könyvtár irányába az átmenet összetett, költséges és hosszadalmas lesz. E folyamat alatt meg fogjuk tapasztalni a könyvtár hagyományos fogalmának fel-lazulását: meg fog változni a dokumentáció természete, a beszerzés és a megőrzés módjai, a szakmai ismeretek, az olvasók jogai stb. A jelenlegi hibrid jelleg, ha nem is tűnik el teljesen, biztos, hogy tendenciáját tekintve jelentősen gyengül. E folyamat számos lényeges problémáját bemutatja és elemzi az olasz digitális könyvtár megvalósíthatósági tanulmánya, melyet mielőbb meg kell ismerni minél szélesebb körben. Meghatározó szerepet játszanak e folyamaton belül az országos koordinációt és a nemzetközi együttműködést szervezők. Ugyanakkor nagy a felelőssége az EU illetékeseinek is a nemzeti programok konvergenciájának elősegítése, a nemzetközi szabványosítás szorgalmazása és a digitális könyvtárak és szolgáltatásaik egymással való kompatibilitásának biztosítása terén.

(Mohor Jenő)

03/086

SKILLA, Francesco: La Biblioteca Digitale Italiana = Accad. Bibl.Ital. 69.a. 2001. 1-2.no. 7-10.p.

Az Olasz Digitális Könyvtár

Digitalizálás; Elektronikus könyvtár

2000 végére az olasz könyvtárügy – digitális téren – műszaki, szervezeti, szakmai és tapasztalati szempontból meglehetősen fejlettséget mutat, melyet ugyanakkor belső operatív gyengeség is jellemez. Az országban hiányzik a nemzetközi valóságot is figyelembe vevő digitalizálási politika, és az átfogó terv, mely a különböző gyakorlatoknak egységes irányt adna. Felismervén, hogy a „digitális emlékezet” létrehozása és kezelése csak együtt valósítható meg, erre nyilván az olasz SBN keretei alkalmasak. A megfogalmazódott igények és a különböző kezdeményezések (digitalizálási programok) indokoltá tették az olasz digitális könyvtár gondolatával való foglalkozást. Az Unisys és az Intersistemi által elkészített megvalósíthatósági tanulmány szerint szükség van egy országos szintű koordinációs struktúra kialakítására; egy programalkotó művelődéspolitikai dokumentumra; a főbb problémákon, a projektek előkészítésén dolgozó munkacsoportok életre hívására; a digitális könyvtárhoz kapcsolódó képzés és továbbképzés megszervezésére is. A 2001-ben létrehozott bizottság egyrészt a meglévő kezdeményezésekkel, másrészt az „alapidokumentum” létrehozásával foglalkozik elsősorban, mindazonáltal hangsúlyozandó, hogy az olasz digitalizálási program nemzetközi – és európai közösségi – kontextusban készül.

(Mohor Jenő)

03/087

Studio di fattibilità per la realizzazione della Biblioteca Digitale = Accad.Bibl.Ital. 69.a. 2201. 1-2.no. 11-105.p.

Megvalósíthatósági tanulmány az olasz digitális könyvtárról

Digitalizálás; Elektronikus könyvtár; Fejlesztési terv

Az Olasz Digitális Könyvtárnak az Unisys és az Intersistemi cégek által elkészített megvalósítható-

sági tanulmánya négy részből áll: a jelenlegi helyzet; az elvi projekt; mellékletek; összefoglaló jelentés. A publikált 2. rész nem csak az elvi tervet, hanem a projekt-javaslatot is tartalmazza.

lásd még 34

KAPCSOLÓDÓ TERÜLETEK

Kiadói tevékenység

03/088

GRADMANN, Stefan: German Academic Publishers. Ein Vernetzungsprojekt für akademische E-Verlage = Bibliotheksdienst. 36.Jg. 2000. 7.no. 857-872.p.

Projekt a német tudományos kiadók együttműködésére

Együttműködés -belföldi; Elektronikus publikáció; Folyóiratkiadás; Könyvkiadás

A 2001 májusában indult német felsőoktatási kiadói programot (German Academic Publishers, GAP) a közelmúlt technikai, gazdasági és szervezeti változásainak a tudományos kommunikációra és a publikálásra gyakorolt hatása hívta életre:

- az Internet egyre inkább a tudományos információcseré színterévé válik, és a digitális dokumentumok hamarosan felváltják a nyomtatott hordozókat,

- a természettudományos - műszaki - orvostudományi (STM) folyóiratok nyomtatott változata egy előrejelzés szerint néhány éven belül várhatóan meg fog szűnni, sőt – legalábbis az erősen specializált szakterületeken – a folyóiratok helyett csak cikkgyűjteményeket kínálnak majd az Interneten,
- az Interneten elérhető digitális kiadványok újszerűségében rejlő lehetőségeket kevesen használják ki (alig beszélhetünk még „igazi” webes kiadványokról),
- az ún. „folyóirat-válság”-ról – ami időközben a tudományos információ-ellátás válságává fejlődött – sokat vitatkoztak a tudósok és a könyvtárosok, de a megoldásra tett kísérletek (pl. konzorciumok alakítása) nem bizonyultak eredményesnek.

Ennek következtében – és a tudományos eredmények közkinccsé tételének érdekében – (főleg az Egyesült Államokban) a könyvtárak és egyetemek „felláztak” a nagy profitérdekeltségű STM-ki-